

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254 к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/page> (дата звернення: 28.04.2025).
2. Про правовий режим воєнного стану: закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. Дата звернення (28.04.2025).
3. Данильян О.Г., Дзьобан О.П. Захист прав людини України в умовах воєнного стану. Інформація і право. 2025. № 1 (52). С. 9-21.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-44>

ІНТЕГРАЦІЯ ОНЛАЙН-МЕДІАЦІЇ В СУДОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ: КОНЦЕПЦІЯ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ДОСУДОВОЇ ФАЗИ

Ільков Василь Васильович

*доктор юридичних наук, професор, суддя,
Дніпропетровський окружний адміністративний суд
м. Дніпро, Україна*

У контексті трансформації судової системи України онлайн-медіація розглядається як ефективний інструмент для підвищення доступності правосуддя, особливо у справах незначної складності. Її розвиток обумовлений кількома факторами. По-перше, судова система України тривалий час перебуває в стані перевантаження, що уповільнює розгляд справ та знижує рівень довіри громадян до правосуддя. По-друге, цифровізація державних послуг і правової сфери відкрила нові можливості для дистанційного врегулювання спорів.

Важливим етапом на шляху до інтеграції онлайн-медіації стало прийняття Закону України «Про медіацію» у 2021 році [1], який вперше на рівні законодавства закріпив правову природу та основні принципи процедури медіації. Хоча закон прямо не регламентує формат онлайн-медіації, його положення дозволяють застосування дистанційних інструментів, зокрема відеозв'язку, електронного підпису, онлайн-платформ тощо.

Світовий досвід підтверджує, що обов'язковість досудового медіаційного етапу, зокрема в онлайн-форматі, суттєво знижує навантаження на судову систему. Прикладом є модель Online Civil Money Claims у Великій Британії, де з 2024 року всі позови до

10 000 фунтів автоматично направляються на медіацію, яка є безкоштовною для сторін [2].

Аналогічно, у Канаді Civil Resolution Tribunal функціонує як онлайн-орган для вирішення спорів, забезпечуючи не тільки цифровий документообіг, але й обов'язкову фазу медіації перед передачею справи до судді [3].

В Україні вже існує низка цифрових інструментів, які можуть бути використані для впровадження онлайн-медіації: платформа «Дія», кваліфікований електронний підпис, система «Електронний суд» [4]. Це створює технічне підґрунтя для переходу до моделі, за якої сторони перед подачею позову зобов'язані пройти фазу досудового врегулювання через онлайн-медіацію або надати аргументовану відмову.

Реалізація моделі обов'язкової досудової онлайн-медіації в Україні потребує комплексного підходу, який передбачає поєднання нормативних змін, організаційних рішень і використання цифрової інфраструктури. У першу чергу йдеться про необхідність внесення змін до процесуального законодавства – Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, а також до Закону України «Про медіацію». Ці зміни мають передбачати запровадження обов'язкової досудової медіації для певних категорій справ, насамперед – малозначних цивільних, сімейних та споживчих спорів.

Запровадження обов'язкової онлайн-медіації можливе шляхом устанавлення вимоги про проходження медіаційної процедури до моменту подання позову, за винятком випадків, коли така процедура є недоцільною (наприклад, у разі домашнього насильства чи порушення термінових прав). Аналогічний підхід реалізований у Великій Британії, де від 2024 року справи до 10 000 фунтів не можуть бути передані на розгляд суду без попередньої спроби вирішити спір через безкоштовну медіацію, яку проводить державна служба.

Другою складовою моделі є технічна реалізація. Україна вже має електронну платформу «Електронний суд», а також потужну цифрову екосистему на базі «Дії», яка забезпечує автентифікацію громадян через BankID, підписання документів КЕП, збереження даних у хмарних сервісах [4]. Ці технології можуть стати основою для створення окремого модуля онлайн-медіації, інтегрованого з Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою.

Особливу увагу слід приділити питанню підготовки медіаторів. Онлайн-медіація потребує не тільки фахових знань, а й технічної компетентності. Тому доцільним є створення окремої програми сертифікації медіаторів, які проводитимуть процедури в онлайн-форматі. Така сертифікація має включати знання з кібербезпеки,

цифрової етики, електронного документообігу тощо [5]. Крім того, необхідно сформувати відкритий державний реєстр медіаторів, які мають право здійснювати онлайн-медіацію за державної підтримки або в межах судових процедур.

Важливим питанням залишається фінансування процедури. За прикладом Великої Британії та Нідерландів, частина таких медіацій може бути безкоштовною для сторін, якщо держава візьме на себе оплату послуг медіаторів у рамках програм доступу до правосуддя [6]. Для цього доцільно залучити державні та міжнародні кошти, а також реалізувати пілотні проєкти у співпраці з міжнародними партнерами (USAID, ПРООН, Рада Європи) [7-8].

Інтеграція онлайн-медіації в судову систему України у формі обов'язкової досудової фази є перспективним напрямом реформування правосуддя, що дозволить оптимізувати розгляд нескладних справ, зменшити навантаження на суди, скоротити витрати сторін і підвищити довіру до альтернативних способів вирішення спорів. Україна має як нормативне (Закон України «Про медіацію»), так і технічне підґрунтя для впровадження цієї моделі. Водночас її реалізація потребує законодавчих змін, створення технічної платформи, підготовки фахових кадрів і належного фінансування. Успішний досвід Канади, Великої Британії та Нідерландів свідчить про доцільність і ефективність таких рішень. В умовах цифрової трансформації та післявоєнного відновлення судової влади онлайн-медіація може стати ключовим елементом нової, гнучкої та доступної системи правосуддя в Україні.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
2. Civil Justice Council. Compulsory ADR: Final Report. London, 2021. URL: <https://judiciary.uk/wp-content/uploads/2021/07/Civil-Justice-Council-Compulsory-ADR-report.pdf>.
3. Civil Resolution Tribunal Act. SBC, 2012. P. 25. URL : https://www.bclaws.gov.bc.ca/civix/document/id/complete/statreg/12025_01.
4. «Дія» – єдина платформа державних послуг. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL : <https://diia.gov.ua/>
5. Nalyvaiko, L. (2014). Transparency as a democratic standard of the government functioning. *Evropský politický a právní diskurz*, 4, 51-61.
6. Hiil. Justice Needs and Satisfaction Survey: Netherlands. 2021. URL : <https://www.hiil.org/research/justice-needs-and-satisfaction-in-the-hague>.
7. Деякі питання організації роботи ОМС в умовах воєнного стану. *Портал «Децентралізація»*. 2022. URL: <https://decentralization.ua/news/14666>.

8. Мірошник О. Місцеве самоврядування в умовах війни: підсумки за період від 24 лютого до 30 квітня. *Громадська мережа публічного права та адміністрації UPLAN*. 2022. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/mistseve-samovriadiuvannia-v-umovakh-viiny-pidsumky-za-period-vid-24-liutoho-do-30-kvitnia/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-45>

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Ковбас І. В.

*доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Коваль М. В.

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права, процесу
та митної безпеки,
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна*

В цивілізованому організованому формуванні соціуми, яким є держава, державна влада, як правило, здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи кожної з гілок державної влади, зокрема законодавчої, виконавчої та судової влади реалізують свої повноваження у встановлених Конституціями межах і відповідно до національних законів і міжнародно правових угод. Ефективність діяльності гілок державної влади полягає не тільки у винесенні якісного рішення, а і у його реалізації при втіленні зафіксованих в ньому правових приписів у життя.

В Конституції України в ст.6 закріплено, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Кожна із гілок державної влади притаманними їм повноваженнями реалізують їх у своїх формах.

Формою реалізації повноважень судової влади в Україні є прийняття судами відповідних рішень по розглядаємих в них справах.